

28.03.2022

POL-2022-10803

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausuntopyyntö pakkokeinolain muutostarpeita koskevasta mietinnöstä 2022:1, 27.1.2022

Poliisihallituksen lausunto pakkokeinolain muutostarpeita koskevasta mietinnöstä

1 Asia

Oikeusministeriö on pyytänyt Poliisihallituksen lausuntoa pakkokeinolain muutostarpeita koskevasta mietinnöstä. Poliisihallitus on osallistunut mietintöä valmistelleen työryhmän työskentelyyn ja tuonut siten omia esityksiään käsiteltäväksi jo valmisteluvaiheessa. Oikeusministeriö on pyytänyt mietinnöstä erilliset lausunnot Poliisihallituksen lisäksi Keskusrikospoliisilta sekä Kaakkois-Suomen - ja Pohjanmaan poliisilaitoksilta.

Poliisihallitus on tämän lausunnon valmistelun yhteydessä pyytänyt esitettävistä muutoksista lausuntoa myös muilta poliisiyksiköiltä. Pakkokeinolaki on varsin keskeinen laki poliisin kannalta ja siksi valtakunnallisten näkemysten kartoittaminen on tärkeää työryhmän valmisteleman mietinnön pohjalta.

2 Lausunto

2.1 Yleisesti mietinnöstä

Poliisihallitus pitää mietinnössä esitettyjä asioita lähtökohtaisesti kannatettavina ja perusteltuina. Iso osa niistä perustuu tavalla tai toisella käytännössä havaittuihin täsmennystarpeisiin pitäen sisällään korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä sekä ylimpien laillisuusvalvojen havaintojen pohjalta tehtyjä muutosesityksiä.

Poliisihallituksen esittämistä muutoksista kaikki eivät edenneet säädösluonnoksiksi mutta osa näistä mainitaan mietinnössä. Näiden osalta Poliisihallitus korostaa erityisesti osallistuvan tietolähteen käyttöä, jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää sekä biometrinen tunnistamisen käytön mahdollistamista salaisessa tiedonhankinnassa. Poliisihallitus on huomionnut lausunnossaan myös poliisilaitosten lausuntojen pohjalta esittämiä kehittämissuhteita. Muutoin Poliisihallitus lausuu tässä yhteydessä niiltä osin, kuin mietinnössä esitettyyn lainsäädäntöön on joitakin tarkennus- tai korjausehdotuksia.

Mietinnössä on todettu, että lakiuudistuksesta seuraa muun muassa pakko-keinojen asianhallintajärjestelmiin tehtävistä muutoksista aiheutuvia kustannuksia. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan olisi välttämätöntä, että aiheutuvia kustannuksia arvioidaan vielä tarkemmin hallituksen esityksen laadinnan yhteydessä. Samalla Poliisihallitus toteaa, että lain voimaantuloajankohtaa arvioitaessa tulisi ottaa huomioon poliisissa käynnissä oleva tietojärjestelmä uudistus niin, ettei muutoksia tarvitsisi tehdä suhteellisen lyhyen ajan osalta myös väistyvään järjestelmään.

2.2 Pakkokeinolain 2 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Pakkokeinolain 2 luvun 10 § ehdotettu uusi pidättämisestä tehtävää kirjallista päätöstä koskeva 3 momentti on sinänsä kohdehenkilön oikeusturvan kannalta perusteltu. Poliisiyksiköt ovat useissa lausunnoissa nostaneet esiin kirjallisesta päätöksestä aiheutuvan lisätyön nykyiseen prosessiin verrattuna. Pidättämisspäätöksiä tehdään vuosittain paljon ja lähtökohtaisesti pieneltä tuntuva laskennallinen ajankäyttö esim. 10 minuuttia/päätös saattaa tuntua lähtökohtaisesti vähäiseltä, mutta tosiasiasa tehtävään kuuluva aika merkitsee henkilötyövuosien tasolla suurta todellista lisätyötä. Kyseessä voi olla myös esimerkiksi laaja kokonaisuus, jossa useiden kiinniottojen lisäksi on tarve tehdä muita pakkokeinoja. Jo tämä sitoo tutkinnanjohtajan tai päivystävän pidättämiseen oikeutetun virkamiehen työaikaa.

Jotta prosessieconomiset seikat tulisivat huomioitua, esittää Poliisihallitus ainakin hallituksen esityksessä otettavaksi vielä tarkemmin kantaa kirjallisen pidättämisspäätöksen perustelujen laajuuteen. Näiden tulisi olla Poliisihallituksen näkemyksen mukaan käytännössä samat, kuin kiinniottolomakkeelle kirjattavat perustelut. Tällöin asiasta on myös ilmoitettu pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Poliisihallitus ehdottaa, että esitöissä todettaisiin edellä mainittu ja säännöskohtaisissa perusteluissa esiin tuotu *kuuleminen mahdollisuuksien ja tarpeen* mukaan rajattaisiin vain niihin tilanteisiin, joissa päätöksentekijä katsoo erilliselle kuulemiselle olevan tarvetta.

Poliisihallitus ehdottaa lisäksi, että kirjallisen päätöksen jäljennöksen toimitaminen kohdehenkilölle ei olisi ehdoton, vaan sen toimitettaisiin rikoksesta epäillylle tämän pyynnöstä. Säännöksen muotoilu voisi olla esimerkiksi: *"Pidättämisestä koskevasta päätöksestä on ilman aiheutonta viivytystä toimitettava jäljennös pidätetylle pyydettäessä"*

2.3 Pakkokeinolain 4 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva tarkempi sääntely on kannatettava ja mahdollistaisi 3 luvun 1 § toisen momentin erittäin painavien syiden ollessa käsillä yhteydenpidon rajoittamisen nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpidon rajoittaminen kohdistuu. Viime vuosien tutkintavankeuden uudistamista koskeva uudistus ja vangittujen siirtäminen aiempaa nopeammin Rikosseuraamuslaitoksen tutkintavankilaan on vaikeuttanut yhteydenpitora-

joituksien toteutumista. Tähän vaikuttavat erityisesti vankiloiden rakenteelliset seikat ja tuolta osin tilanne parantuukin vasta rakennuskannan uudistamisen myötä.

Poliisihallitus esittää hallituksen esitykseen vielä tarkennettavaksi erityisen painavia syitä, joita erityisesti esitutinnan alkuvaiheessa ovat esimerkiksi vielä tavoittamatta olevat kanssaepäillyt (kaikkia ei ole välttämättä voitu vielä edes identifioida). Tyypillisiä tilanteita ovat myös ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät kokonaisuudet, joissa asianosaisten uhkailu, väkivallan käyttäminen ja tutkinnan sotkeminen eri tavoin ovat tyypillisiä toimintamalleja. Usein viestien välittämisessä käytetään myös asiaan liittymättömiä henkilöitä ja erityisesti vankilaolosuhteissa tämä on tyypillistä. Jos vangittavalle joudutaan nimeämään lista henkilöistä mukaan lukien todistaja ja asianomistajat (tilanteissa, joissa se ei ole ilmiselvää), voit tästä aiheutua asiasta riippuen näille henkilöille turvallisuushkaa ja mahdollistaa epäasiallisen vaikuttamisen.

Nyt esitettävän yhteydenpidon rajoittamisen sääntelyn yhteydessä tulisi huomioida, että välttämättömyyden osalta tutkinnan turvaamisen näkökulmasta asiassa tulee arvioida erityisesti rikoksen vakavuutta ja yhteyttä ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Laajoissa esitutkintakokonaisuuksissa yhteydenpitorajoituksen tarve voi olla varsin pitkäkestoinen ja aika ei voi olla ainoa määräämä tekijä tuomioistuimen arvioidessa vaatimusta. Näihin tilanteisiin liittyy myös korostetusti välillisten viestinviejien käyttö, joten tuolloin yhteydenpidon rajoittamisen välttämättömyys nimeämättä tiettyjä henkilöitä voi ilmetä myös tästä näkökulmasta Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tämä olisi syytä tuoda myös perusteluteksteissä esiin.

Viime vuosien lainsäädännön kehitys, ylimpien laillisuusvalvojen - sekä Euroopan kidutuksen vastaisen komitean kannanotot huomioiden vaikuttaisi siltä, että säilyttämistä ja tutkintaa tulisi entisestään eriyttää. Tällä pyritään varmistamaan, ettei vapautensa menettäneeseen kohdisteta epäasiallista vaikuttamista. Poliisihallitus korostaa, että poliisin ja tutkintavankien säilyttämisestä vastaavan Rikosseuraamuslaitoksen käytännön yhteistyöhön tulee kiinnittää erityistä huomiota ja varmistaa mahdollisimman hyvät edellytykset pakkokeinon perustarkoitukselle, joka on käsillä olevan esitutinnan turvaaminen.

2.4 Pakkokeinolain 5 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista perusteluineen

Esitetyt muutokset ovat kannatettavia ja selventävät tehostettuun matkustuskieltoon liittyvää prosessia valvontaan käytettävien välineiden asennukseen sekä kiellon noudattamiseen liittyen.

Ehdotetun 5 a § 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni 1 momentissa tarkoitetun kiinnityksenvalmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen jälkeen. Poliisihallitus katsoo, että lain

tasolla tulisi säätää tarkkarajaisesti kiinnioton kestosta, sillä kyse on vapaudenmenetyksen perusteesta ja keskeisestä perusoikeuden rajoituksesta. Esitutkintalain ja poliisilain systematiikkaan johdonmukaisesti soveltuva ja käytännössä riittävänä aikana voisi olla kuusi tuntia, sillä esimerkiksi syyttäjä voi määrätä epäillyn pysymään esitutkintaviranomaisen toimipaikassa enintään kuusi tuntia haasteen tiedoksi antamista varten (ETL 10:2 a §) ja etsintäkuulutettu on velvollinen olemaan läsnä enintään kuusi tuntia (Poll 2:3 §).

Tehostetun matkustuskiellon määrääminen ilman vaatimusta vangitsemisesta

Poliisilaitoksien lausunnoista nousi esiin, että käytännössä olisi ilmennyt tarvetta esittää matkustuskieltoa itsenäisenä pakkokeinona niin, että vangitseminen ei ole tarpeen tai se on esimerkiksi rikoksesta epäillyn iän tai muiden olosuhteiden vuoksi kohtuutonta mutta toisaalta pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n mukainen matkustuskielto taas katsotaan tilanteessa riittämättömäksi.

Tämä edellyttäisi pakkokeinolain 5 luvun 1a §:n muuttamista niin, että tuomioistuin voisi määrätä pidätetyn tai kiinniotetun henkilön tehostettuun matkustuskieltoon pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Poliisihallitus esittää tätä oikeusministeriön harkittavaksi asian jatkovalmistelussa.

2.5 Pakkokeinolain 6 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

6 luvun 2 § ehdotettua ilmoitusvelvollisuutta voidaan pitää kannatettavana ja käytännössä tämä on jo usein toteutunutkin esitutkintalain 5 luvussa edellytettyyn syyttäjyhteistyöhön liittyen.

4 §:ää ehdotetaan muutettavaksi mm. niin, että vakuustakavarikon määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyssä sellaiselle henkilölle, *jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta* asia koskee, tulee varata tilaisuus tulla kuuluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Poliisilaitoksien mietintöä koskevissa lausunnossa tuotiin esiin, että konkurssilainsäädäntöön viime vuosina tehtyjen muutoksien vuoksi konkurssipesiä rauetetaan aiempaan nopeammin. Näin velallisen rikoksissa asianomistajiksi tulevat konkurssipesien sijaan pesäluettelossa mainitut velkojat, joita on usein kymmeniä. Jos ehdotettu säännös on muotonsa mukaisesti ehdoton, lisäksi tämä sekä poliisin että tuomioistuiminen työtä vakuustakavarikkoasian käsittelyssä ja siitä muodostuisi ns. esioikeudenkäynti.

Edelliseen viitaten Poliisihallitus ehdottaa oikeusministeriön harkittavaksi, onko muutosehdotuksesta tuossa muodossa syytä luopua. Sama logiikka koskee myös takavarikkoasian käsittelyä asianomistajien määrän osalta niissä asioissa, joissa heitä on paljon.

2.6 Pakkokeinolain 7 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Edelliseen kohtaan viitaten pakkokeinolain 14 § 3 - ja 15 § 2 momentissa ehdotetaan takavarikon tai jäljentämisen saattamista tuomioistuimessa tutkittavaksi yhteydessä, että sille, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kun esitöissä viitataan asianomistajaan, on mahdollista, että kirjaus koskisi joissakin tapauksissa kymmeniä, satoja tai jopa tuhansia henkilöitä. Tältä osin Poliisihallitus viittaa edellä kohdassa 2.6 lausuttuun.

2.7 Pakkokeinolain 9 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Poliisilaitoksien lausunnoissa tuotiin esiin, että tuntomerkkien ottamisen mahdollistaminen 9 luvun 3 §:ssä myös pakkokeinolaissa tarkoitetun pakkokeinon käyttämistä varten on tekniikkaneutraali. Tämän vuoksi lain esitöissä voisi sormenjälkien ottamisen lisäksi todeta säädetyn mahdollistavan myös puhelimen kasvontunnistuksen käyttämisen telepäätelaitteen lukituksen avaamiseksi viemällä laite lähelle rikoksesta epäillyn kasvoja.

2.8 Pakkokeinolain 10 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Telekuuntelu

Poliisihallitus pitää 10 luvun 3 §:ssä ehdotettuja lisäyksiä telekuuntelun perusterikoksiin kannatettavina. Kyseisiin perusterikoksiin tulisi Poliisihallituksen näkemyksen mukaan lisätä myös törkeä tietomurto, törkeä maksuvälinepetos sekä törkeä maksuvälinerikos. Keskusrikospoliisi perustelee asiaa yksityiskohtaisemmin mietintöä koskevassa lausunnossaan.

10 luvun 39 §:ssä ehdotetaan sinänsä perustellusti tietolähdetoiminnan ja tietolähteen ohjatun käytön edellytyksien rajaamista *rikoksen selvittämiseksi* merkityksellisten tietojen vastaanottamiseksi. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä selvitettäviin asioihin kuuluvat myös rikoksella saatu hyöty sekä mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi. Koska itse rikos saattaa tulla selvitettyksi ja rikosprosessi käsitellyksi niin, ettei rikoshyötyä tai rikoksella saatua hyötyä tänä aikana löydetä, tulisi mahdollistaa tietolähdetoiminnan käyttäminen myös prosessin jälkeisten tietojen vastaanottamiseksi ja hyödyntämiseksi. Ellei näitä asioita mainita erikseen kyseisessä säännöksessä, Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tämän voisi huomioida asiaa koskevan hallituksen esityksen perusteluissa.

Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä ylimääräisen tiedon käyttämisen perusterikoksiin lisättyjen rikoksien lisäksi Poliisihallitus esittää ampuma-aserikoksen lisäämistä kyseiseen luetteloon. Ottaen huomioon ampuma-aseiden määrän lisääntyminen ja viime aikojen huolestuttava kehitys esimerkiksi katujengeihin liittyvissä yleisillä paikoilla tapahtuvissa ammuskeluissa lisäys olisi perusteltu ja tarpeellinen mahdollisten väkivallantekojen ennalta ehkäisemiseksi. Myös telekuuntelun perusterikoksiin lisättäväksi esitetty

törkeän ampuma-aserikos saattaa osaltaan tuoda ampuma-aserikoksia poliisiin tietoon tässä yhteydessä aiempaa enemmän.

2.9 Pakkokeinolain 11 luvun muuttamista koskevista ehdotuksista

Alle 15-vuotiaana tehdyksi epäillyn esitutkintalaissa tarkoitetun rikollisen teon johdosta käytettävien pakkokeinojen osalta esitetty säännös on kannatettava. Poliisihallitus esittää kuitenkin kiinnioton osalta tehtäväksi tarkennusta siitä, voidaanko alle 15-vuotias ottaa kiinni enintään 12 vai 24 tunniksi. Esitutkintalaissa säädetyn perusteella 24 tuntia vaikuttaisi olevan mahdollista mutta kun pidättämiselle ei olisi edellytyksiä ehdotetun rajauksen mukaan, vaikuttaisi tulkinta olevan 12 tuntia. Samassa yhteydessä tulisi Poliisihallituksen näkemyksen mukaan ottaa kantaa siihen, voidaanko alle 15-vuotia sijoittaa pidätettyjen tiloihin.

Selvää on, että suhteellisuus- ja kohtuullisuusperiaatteet tulevat erityisen korostetusti huomioitavaksi lasten kyseessä ollessa. Valitettavasti alle 15-vuotiaatkin ovat olleet epäiltyinä rikollisissa teoissa ja näissä tilanteissa on usein mukana muitakin osallisia. Esitutinnan turvaaminen saattaa tuolloin edellyttää myös tuota 24 tunnin kiinniottoa.

2.10 Pakkokeinoja koskevan lainsäädännön muutostarpeista, joita mietinnössä ei ehdoteta

2.10.1 Tietolähdetoiminta, osallistuvan lähteen käyttö

Osallistuvan tietolähteen käytöllä tarkoitetaan kansainvälisessä viitekehyyksessä ennen toimenpiteisiin ryhtymistä tehtyyn asianmukaiseen päätökseen perustuvaa salaista pakkokeinoa taikka salaista tiedonhankintakeinoa, jossa tietolähde poliisin ohjauksessa suorittaa tarkoin määritellyjä toimenpiteitä. Osallistuvan lähteen käyttö mahdollistaisi tietolähdetoiminnan hyödyntämisen laajemmin erityisesti ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa. Erityisesti tämä korostuisi laittomiin esineisiin ja aineisiin kuten huumausaineisiin, räjähteisiin ja ampuma-aseisiin liittyvissä rikoksissa.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan lainsäädäntöä tulisi tarkastella osallistuvan tietolähteen käyttämisen mahdollistamiseksi. Mahdollisessa säännösmuutoksessa tulisi huomioida erityisesti se, että ohjatun tietolähteen käytöllä ei saa aiheuttaa hengen ja terveyden vaaraa eikä tietolähde saa yllyttää taikka olla aloitteentekijä rikoksen tekemiseen.

2.10.2 Jälkikäteen ilmoitettava etsintä

Mietinnössä on päädytty siihen, että jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää koskeva sääntely kohdistuisi enemmän rikosten ennalta estämiseen kuin niiden selvittämiseen, minkä vuoksi työryhmä ei päätenyt valmistelemaan asiaa koskevaa sääntelyä. Työryhmän näkemyksestä poiketen Poliisihallitus katsoo, että toimivaltuudelle olisi tarvetta myös esitutkinnassa.

Vakavien rikosten torjunnassa ilmenee usein tilanteita, joissa tilaan, paikkaan tai tietojärjestelmään kohdistuva jälkikäteen ilmoitettava etsintä olisi välttämätöntä. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan jälkikäteen ilmoitettavan etsinnän lainsäädännöllinen tarkastelu olisi tärkeää.

Koska pakkokeinolla puututtaisiin merkittäväällä tavalla perustuslain 2 luvun 10 §:ssä suojattuun yksityiselämään sekä kotirauhaan, tulisi pakkokeino kuitenkin kytkeä vain vakavimpien rikosten torjuntaan. Jälkikäteen ilmoitettava etsintä voitaisiin sitoa esimerkiksi peitetoiminnan tai pakkokeinolain 17 §:n mukaisen asuntokuuntelun edellytyksiin.

Jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää koskevaa sääntelyä tulisi harkita ainakin vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan paikkaan kohdistettavan etsinnän osalta. Esimerkiksi erilaisiin varastotiloihin ja hotellihuoneisiin (ei vakituiseen asumiseen käytetty) tehtävillä etsinnöillä voitaisiin saavuttaa merkittäviä rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännössä tämä on jo mahdollistettu.

2.10.3 Biometristen tietojen hyödyntäminen salaisten pakkokeinojen käytön yhteydessä

Mietinnössä ilmenevästi työryhmä ei esittänyt säädösmuutoksia biometristen tunnistajien hyödyntämiseksi salaisissa pakkokeinoissa. Nykyinen pakkokeinolaki ei mahdollista kasvojen reaaliaikaista biometristä tunnistamista kuvavirrasta teknisen katselun tai suunnitelmallisen tarkkailun yhteydessä. Kuvavirrasta tapahtuvaa biometrinen kasvokuvavertailu olisi tarpeen esimerkiksi tilanteessa, jossa vakavasta rikoksesta rikoksesta epäilty henkilö yrittää poistua maasta ja biometrisiä tunnistajia verrataan rajanylityspaikkojen kameravalvonnan yhteydessä.

Työryhmän kannanotosta poiketen tarve ei liity pelkästään rikosten estämiseen vaan Poliisihallituksen näkemyksen mukaan sille olisi tarvetta myös pakkokeinolain toimivaltuuksissa.

2.10.4 Takavarikoista

Takavarikon täytäntöönpano

Poliisilaitoksilta saadun palautteen mukaan takavarikon täytäntöönpanoon liittyvien säännösten puuttuminen pakkokeinolaista tuo haasteita erityisesti kiinteistöjä koskevissa asioissa. Vuoden 2014 pakkokeinolain uudistuksen myötä kiinteistöjen takavarikoiminen tuli mahdolliseksi. Kiinteistöjen ylläpitoon saattaa tapauksesta riippuen kuluja suuria summia ja lainsäädännössä ei ole tällä hetkellä säännöstä, jonka perusteella poliisiyksikkö voisi vähentää realisoinnin yhteydessä kyseiset kustannukset. Aiemman lainsäädännön aikana kiinteistöt ovat olleet vakuustakavarikon kohteena ja tällöin täytäntöönpanosta vastaa ulosottoviranomainen. Ulosottokaareissa on säännökset täytäntöönpanokuluista. Kiinteistöihin liittyen voi tulla myös erilaisia siviilioikeudellisia kysymyksiä. Esimerkkinä voidaan mainita vuokralaisiin, takavarikoidun rakennuksen ylläpitoon ja vakuutusellisiin asioihin liittyvät

kysymykset. Poliisihallitus katsoo, että ottaen huomioon mahdollisesti suurikin omaisuusarvot kiinteistöihin liittyvissä asioissa, tulisi tästä säätää tarkemmin.

Takavarikoidun omaisuuden palauttaminen

Poliisilaitoksien lausunnoissa tuotiin esiin lain täsmentämistarve 7 luvun 23 § 3 ja 4 momenttien osalta niissä tilanteissa, joissa takavarikoidun esineen tai omaisuuden tiedossa olevan omistajan olinpaikkaa ei tiedetä ja tiedoksi-antoa henkilölle ei pystytä tekemään. Säännöstä voisi täydentää määräajalla, jonka jälkeen poliisi voisi toimia palautettavan kohteen osalta esimerkiksi soveltuvien osin 7 luvun 24 §:n mukaisesti (Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide).

Takavarikoitu omaisuus, josta ei lausuta syyttämättäjättämispäätöksessä tai tuomioistuimen ratkaisussa

Useamman poliisilaitoksen lausunnossa tuotiin esiin tilanteet, joissa takavarikoidusta omaisuudesta ei ole mainintaa syyttäjän tekemässä päätöksessä tai jos syyte hylätään. Joissakin tapauksissa on käynyt niin, ettei takavarikkoon ole otettu kantaa myöskään tuomiossa. Poliisihallitus esittää tällaisten tilanteiden varalla selkeyttävää momenttia 7 luvun 17 §:ään, jossa otetaan kantaa siihen, mitä omaisuudelle tehdään ja mikä taho tuosta voi päättää.

Virtuaalivaluutat

Viime vuosina takavarikoinnin kohteeksi ovat tulleet enenevässä määrin erilaiset virtuaalivaluutat. Käytännön toiminnassa haasteita ovat aiheuttaneet tilanteet, joissa asianomistajalta anastetut varat on jäljitetty tiettyyn kryptolompakkoon tai kryptovaluuttapörssin tilille ja varat ovat kulkeneet useamman kryptolompakon kautta. Tällöin käytännön ongelmana on harkinta varojen sekoittumisesta ja vakuustakavarikon käyttö estyy yleensä sen, ettei rikoksesta epäiltyä tavoiteta.

Mikäli taas virtuaalivaluutat saadaan valuuttapörssin avulla takavarikoitua, epäillyn henkilöllisyys jää usein epäselväksi väriiden henkilötietojen tai sen vuoksi, ettei tämä vastaa ilmoittamaansa sähköpostiosoitteeseen. Näissä tilanteissa asia on näytöllisesti usein niin epäselvä, ettei varoja voida luovuttaa asianomistajalle poliisin päätöksellä ja epäiltyä ei voida haastaa pelkkään menettämiskaareen prosessiin. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan asiasta tulisi säätää tarkemmin pakkokeinolaissa.

Rikoksen keskeinen näyttö materiaalissa, johon kohdistuu todistamis- ja takavarikkokiello

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun mukaisten todistamiskieltojen ja siten pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n mukaisten takavarikko- ja jäljentämiskieltojen ei tulisi ulottua tietoihin, joiden tarkoituksena on ainoastaan rikoksen uhriksi joutuneiden tahojen henkilöllisyyden selvittäminen. Tämän hetkisen oikeuskäytännön (KKO 2021:72) valossa näyttää siltä, että esimerkiksi pelkkä asiakassuhde terveydenhuoltoyksikköön katsotaan sellaiseksi OK 17:14

perusteella suojattavaksi henkilön terveydentilaa koskevaksi tiedoksi, josta ei saa todistaa. Tällaista aineistoa ei voida siten takavarikoida tai jäljentää rikosasiassa todisteena käytettäväksi.

Esimerkiksi virkarikosten tutkinnassa jutun keskeinen näyttö saattaa muodostua materiaalista, johon kohdistuu sekä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun mukainen velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja johon ei PKL 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Nykyinen sääntely johtaa käytännössä siihen, että virkarikosasian keskeinen näyttö jää esitutkimateriaalin ulkopuolelle. Lisäksi nykysääntelyn perusteella ei ole myöskään selvää, miten tällaisessa kuvatus kaltaisessa tilanteessa tulisi toimia esimerkiksi laittomasti viedyn, takavarikkoikiellon alaisen, materiaalin palauttamisen/hävittämisen suhteen.

Pakkokeinolakia tulisi selkeyttää tältä osin ja mahdollistaa etsinnän sekä takavarikoinnin/jäljentämisen suorittaminen tilanteissa, joissa takavarikkoikiellon alainen materiaali muodostaa keskeisen näytön esimerkiksi virkavelvollisuuksien rikkomisesta taikka asianomistajien henkilöllisyydestä. Lisäksi sääntelyä tulisi täsmentää myös laittomasti viedyn, mutta takavarikkoikiellon alaisen materiaalin palauttamisen/hävittämisen osalta.

2.10.5 Vainoaminen telekuuntelun perusterikoksena

Työryhmässä käsiteltiin rikoslain 25 luvun 7 a §:n mukaisen vainoamisen lisäämistä televalvonnan perusterikoksiin. Mietinnössä esitetyin perustein sitä ei kuitenkaan päädytty esittämään säännöksiin. Poliisihallitus katsoo, että vainoaminen tulisi lisätä televalvonnan perusterikoksiin. Mietinnössä on tuotu esiin, että esimerkiksi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu voisi tulla kyseeseen soveltuvampana keinona. Poliisihallitus ei näe näitä keinoja toisiaan pois sulkevinä vaan enemmänkin täydentävinä tilanteesta riippuen. Vainoaminen on tyyppillisesti rikos, joka saattaa näkyä esimerkiksi ihmissuhteiden päättymisiin liittyvissä tilanteissa ja yleensä epäasialliset lähestymis- ja seuraamisyritykset eivät ole ainutkertaisia.

Valitettavasti on myös mahdollista, että tilanteet etenevät jopa vakavampiin väkivaltarikoksiin ja erityisesti näiden torjumiseksi ja vainoamisrikosten tutkinnan tehostamiseksi televalvonnalla ja erityisesti paikkatietojen saamisella olisi tärkeä merkitys. Vaikka mietinnössä todetaan, että keinon hyödynnettävyys liittyy rikoksesta epäillyn telepätelaitteen mukana pitämiseen, myös sillä, että laitetta (tai laitteita) ei oteta normaalista poiketen mukaan tai sammutetaan, saattaa olla kokonaisuuden selvittämisessä merkitystä. Näiden seikkojen vuoksi Poliisihallitus esittää vainoamisrikoksen lisäämistä televalvonnan perusterikoksiin.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Poliisitarkastaja

Teemu Saukoniemi

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 28.03.2022 klo 15:51. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Jakelun mukaan